

MITOLOXÍA: O MITO DA SANTA COMPAÑA EN ONS (II) "O SEU HÁBITAT"

Por: Celestino Pardellas de Blas

Xa falamos de como os habitantes da Illa de Ons visualizaban á Compañía ou como tiñan constancia da súa presenza. Agora imos ver, coma outro aspecto característico de Ons, onde habita e como se despraza ata a Illa. Para elo é interesante coñecer antes algúns apuntes introductorios.

A Illa de Ons atópase no corazón das Rías Baixas. Conta nos seus arredores cun dos mellores caladoiros de baixura de Galicia, amén de constituír por si soa, un importante viveiro polbeiro e marisqueiro que trouxo cara as súas augas a pescadores de toda Galicia.

Tamén se atopa a carón das zonas escollidas para entrar en Galicia por vía marítima, feito que provocou diásporas prolongadas dos seus habitantes por mor das

Todas estas situacións unidas á última repoboación de finais do século XVIII, cando acoden xentes á chamada da Xunta Provincial de Armamento coa finalidade de construír unhas baterías de defensa da Ría, provocarán a chegada de familias das costas do Barbanza, do Morrazo e por último do Salnés que se instaláron, labraron as terras, dedicáronse á pesca e traballaron nas pequenas industrias que nela se montaron, telleira e salgazón.

Estas familias trouxeron dos seus lugares de orixe os mitos, crenzas, tradicións, supersticións, . . . , e na Illa as mesturaron, dando orixe a unha rica cultura popular que polo feito do illamento e mínimo contacto con terra que tiveron, posúe unhas características e peculiaridades difíciles de atopar noutros lugares de Galicia.

HABITAT

¿Onde se atopa, como xurde a Santa Compañía?

Á hora de falar da Compañía, os illáns nunca sitúan o seu hábitat en Ons, hai un medo a establece-la súa morada nalgún lugar da Illa: **"Dicían os vellos de antes que, onde vive a Compañía non hai tranquilidade"**, coidaban que traería mala sorte ou algún tipo de fatal desenlace para os habitantes do lugar:

" Á Compañía, os animais xa a sinten ó lonxe, pónense inquietos e non comen. Se vivira na Illa, íamos aquelados, os animais morrerían secos".

Entre os motivos que argumentan para evitar situala

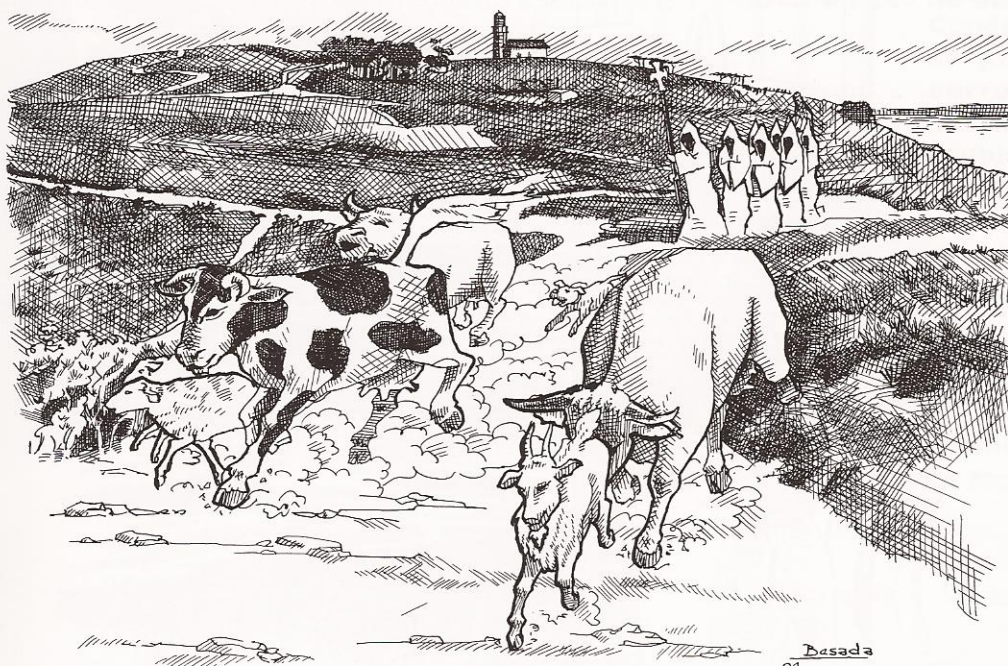
en Ons están:

" . . . na Illa non habita porque non teñen tranquilidade, aquí só veñen para as <visitas> . . . "

" . . . polo día teñen que descansar e aquí estamos a traballar de seguido no monte ou coas vacas . . . "

sanguentas incursións que penetraron por estas Rías e que atoparon nas Illas lugar de descanso ou de preparación da acometida.

" . . . debido a su amplitud, riqueza de suelo, situación comprometida, . . . , tales asaltos y acometidas sufrió que sus moradores se vieron compelidos a tener que dejarla deshabitada en numerosas ocasiones." (Salustiano Portela Pazos.Santiago 1934)

“... a Compañía monta o seu campamento nos arredores da casa do <Vivo> que porta a < Facha > nos <Acompañamentos>. A Facha nunca a levou ningún da Illa...”

Os illáns intentan cos seus razoamentos, afastar das súas terras un acaecemento que trae malos presaxios para as persoas e intranquilidade, enfermidades e mesmo a morte para os animais.

Un relato escoitei que fala dunha estancia diúrna da Compañía en Ons, pero coma un feito illado e casual:

“... levei as vacas ó monte e deixeinas alí. Cando viña polo camiño do cemiterio cara a Canexol, escoiteinas bruar, coma se alguén as estivera a molestar.

Volvíñ, por se eran rapaces a enredar con elas, e mireinas a correr coma se as estiveran a espantar, pero alí non había ningún.

Non fun capaz de calmalas, ateinas e leveinas de volta á corte. Durante todo o día estiveron intranquilas e, en dous días, non comeron nada e daban sangue en vez de leite.

Tiveron que ser os do < Acompañamento > que esa noite fixéronlle a segunda <Visita> a Antonio. Seguro que se lles fixo de día e quedaron a descansar no campo das Xabreiras...”

Esta claro que os illáns non queren que a Compañía viva nos lugares que eles habitan, tanto na Illa coma tamén en Bueu :

“... mireina marchar da Onza para Bueu, iría a <Visitar> a... , pero antes do amencer volve para Noalla”.

Se non vive en Ons e tampouco en Bueu, entón

¿ Onde habita a Compañía que visita a Illa de Ons ?

É aquí cando tódalas referencias se poñen de acordo **“ A Compañía vive e ven de Noalla ”**. (Noalla é unha parroquia do municipio de Sanxenxo que se atopa fronte á Illa de Ons, pola súa banda leste.).

Non atopei na Illa ningún dato que fale doutra procedencia, agás algúns relatos esporádicos que a sitúan (a outra Compañía diferente) nas poboacións de Ribeira, Poboá e a Illa de Sálvora, pero que nada ten que ver coa da Illa de Ons:

“ Contoume o meu pai que estando de noite preto da Illa de Sálvora a recolle-lo aparello, miraron unha < Lus > moi forte ; mirábase como o día ! ; asustáronse, armaron a vela e puxeron rumbo á Illa (Ons). Sabían, polos vellos de antes, que a Compañía que anda por Ribeira non se achega a nosa Illa.”

A compañía sempre vén de Noalla; os motivos para situala nesa parraquia poden ser varios, pero seguindo, como dín na Illa: **“A faladoría da xente”**, poden ter unha orixe baseada en rivalidades, competencias, celos, envexas, . . . , cuns xermes históricos e comerciais:

a) **Históricos**: Antes do último despoboamento, principios do XVII, os habitantes de Ons procedían e tiñan relacións administrativas coa Península do Salnés. Cando se realiza o poboamento de 1810 as últimas familias en incorporarse á chamada da Illa foron precisamente do Salnés.

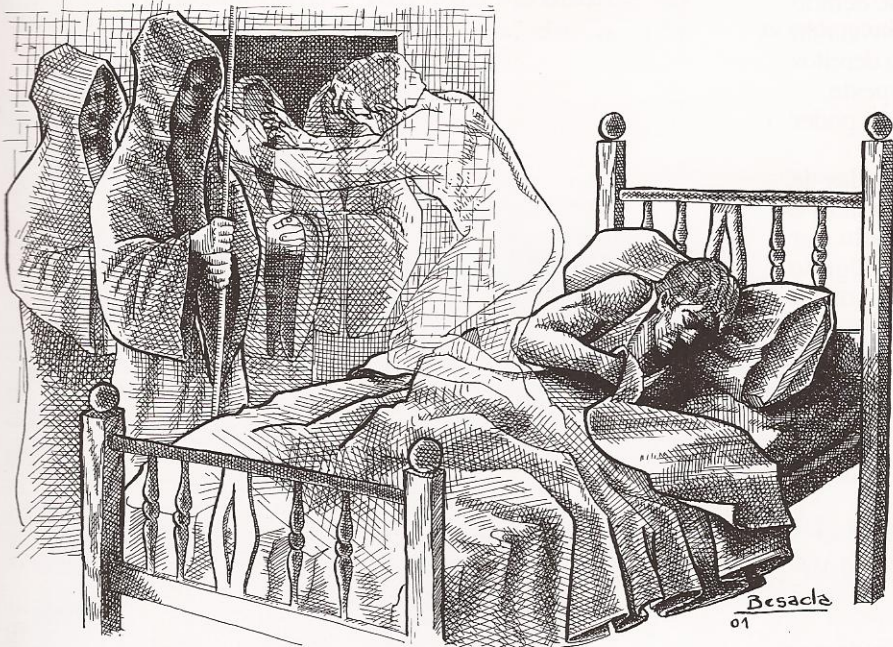

As familias que viñeron desa zona estaban en minoría ante as do Morrazo e Barbanza. Disputas pola adscrición municipal. Por . . .

b) **Comerciais** : Durante máis de 100 anos mantiveron coa parroquia de Noalla relacións comerciais (venda de peixe e compra de viño); relacións relixiosas (romaría da Virxe da Lanzada); pesqueiras (pesca na costa, captura de cangrexos no Bao, venda de peixe na lonxa e pola parroquia, . . .)

Estas circunstancias trouxeron unha grande rivalidade e desavinzas que puido se-lo desencadeante de situa-lo hábitat da Compañía en Noalla, así coma os veciños desta parroquia, se-lo portadores da <Facha>:

“ . . . o home de Noalla que levaba a <Facha> era labrador pero á noite, cando ía para a cama, quedaba frío, frío coma a neve, e nese intre marchaba a ánima del. A muller ten ido moitas veces a chamar pola xente, pois pensaba que lle dera un mal, pero cando acudían xa estaba ben. . . .” Esta circunstancia, de busca-lo hábitat da Compañía en Noalla, parece te-lo fondo na búsqueda ou nun desexo de afasta-la mala sorte que pode traer, cara os seus rivais .

¿ Como se despraza cara a Illa dende Noalla ?

Atopamos dous lugares de partida: “Praia de Aios” ou “Ermida da Lanzada”.

“ . . . o finao do meu pai un día, cando chegou ó alto da casa de Juan, mirouna vir polo mar, pasaba da Lanzada e viña cara a praia de Melide, . . .”

Segundo de onde parta, ten un lugar de recalada na Illa: “Monte do Centulo” ou “Praia de Melide”.

“ . . . viña voando dende a praia de Aios, pasou polo Camouco e veu bater ó Centulo. Mirábase coma o día . . .”

Pode vir: “Andando sobre as augas” ou “Voando sobre elas”.

“ As veces mírase unha claridade no mar, coma se fora unhas luces que parecen que veñen camiñando, . . .”

Sempre hai uns motivos específicos para vir que, polo xeral, están relacionados co lugar de partida e de recalada.

“ Viña da fiada coa miña cuñada, e vimos o <Acompañamento> que se aproximaba dende a Lanzada. Cando nos dimos conta, xa estaba na praia de Melide. Botamos a correr e ó chegar á de Iñacio escoitamos un ruído, coma un asubío forte, e unha voz que dicía:

-Modista, alarga o paso, entre as nove e as dez

e deixa a noite para quen é-

Ó chegar a Curro estaba o sr. Arturo na porta e nos di:

- ¿ para que corredes? Non ter medo, van a casa de José que xa ten dúas <Visitas>.”

Polo xeral, cando a Compañía sae da Lanzada e ven a recalar á Praia de Melide, é que vai de < Visita > anunciando unha desgracia.

R
E
S
T
A
U
R
A
N
T
E

PINAREJO

Especialidad en PESCADOS y CARNES a la BRASA
MARISCOS frescos y excelente TERNERA GALLEGA

Contamos con un amplio comedor ideal para Bautizos,
Primeras Comuniones, Comidas de Empresa...

Carretera de la Lanzada, Noalla, Sanxenxo - Teléf.: 986 745 670

A
S
A
D
O
R